

Kristus a zlí duchové

Tomáš Boněk

Stará gnostická legenda vypráví, že se k člověku po narození přidávají dvě bytosti. Každá z nich mu vypráví o cestách, kterými ho povede. První neslibuje snadnou cestu, hovoří o překážkách a utrpení, kterými musí projít na své cestě ke světlu. Druhá slibuje, že bude-li následovat její cesty, bude si jen užívat a vše bude snadné. Tak se člověk musí rozhodnout mezi andělem a démonem. Démon mu ovšem neříká celou pravdu. Tají, že následkem jeho cesty není světlo, ale utrpení.

Život nás vede různými zkušenosti. Zažíváme působení zla, pro které jsme se nerozhodli. Stáváme se obětí událostí, které nemůžeme ovlivnit. Trpíme nemocemi, jejichž původ a smysl není snadné rozpoznat. Za tím vším viděli lidé v dřívějších dobách působení démonů. Ve všech duchovních tradicích světa jsou rozlišováni dobří a zlí duchové, andělé či bohové a démoni. První člověku pomáhají, chrání jej a doprovázejí ho na jeho životních cestách. Druzí mu škodí, svádějí ho ze správné cesty a způsobují mu rozličná trápení a nemoci. Tak jako mezi dobrými duchovními bytostmi, jsou i mezi démony velké rozdíly. Jsou mezi nimi vysocí duchové zla - padlé bytosti nebeských hierarchií - i různé nižší, podlidské bytosti, či dokonce bytosti člověkem stvořené. Může se zdát, že svět je čím dál víc ovládán démony, a pomoc je daleko.

Jedním z nejdůležitějších klíčů pro pochopení moderní doby se může hledajícímu člověku stát Goethovo drama Faust. Johann Wolfgang von Goethe v něm ukázal, že přítomnost odpůrčích sil je zasazena do širšího kontextu vševládné Boží vůle. Svět andělů vystupuje s mohutnou silou až v samém závěru dramatu a zachraňuje Faustovu duši, která skrze spojení s Mefistofelem prošla hlubokým vnitřním vývojem.

V příbězích, které evangelia vyprávějí o působení Ježíše Krista na zemi, zabírají setkání s démony významné místo. I když je jistě možné ve vyhánění démonů z posedlých lidí vidět paralelu k formě terapie rozšířené v mnoha kulturách, skrývá se za evangelijním vyprávěním mnohem víc. Na přelomu věků se - podobně jako dnes - šířil všude duchovní úpadek, způsobený relativizací starých tradic v rámci multináboženské Římské říše. Tuto relativizaci umožnil všeobecný „soumrak bohů“. Lidské vědomí již zjevně nedokázalo proniknout do sféry vznešených bohů dávnověku a všude se šířil úpadek a démonická dekadence. Vnější projevem této krize bylo šílenství římských císařů. Do této světodějinné situace vstoupil na přelomu věků Kristus.

První setkání s odpůrčími silami prožil Kristus během čtyřiceti dnů po křtu v Jordánu. Tím, že se stal člověkem, sice vstoupil do sféry jejich působení, ale protože jejich svodům nepodlehl, stanul před nimi jako jejich přemožitel a Pán. Kristovo působení se před očima lidstva rozvíjelo postupně. Přidržíme-li se například vyprávění Lukášova evangelia, pak vystoupil ponejprv jako učitel. To, co říká, je nové a překvapivé - všude ho chválí, jen v jeho domovině v Nazaretu je toto nadšení zadrženo předsudky o jeho původu. Dalším stupněm je jeho léčitelská činnost v Galileji, a třetím stupněm je jeho setkání s démony, kteří přebývají v duši člověka.

On však prošel jejich středem a bral se dál. Odešel do galilejského města Kana a učil je v sobotu. Žasli nad jeho učením, poněvadž jeho slovo mělo moc. V synagoze byl člověk, který byl posedlý nečistým duchem; ten vykřikl

velikým hlasem: „Co je ti do nás, Ježíši Nazaretský? Přišel jsi nás zahubit? Vím, kdo jsi. Jsi svatý Boží "Ale Ježíš mu pohrozil: „Umlkni a vyjdi z něho!" Zlý duch jím smýkl doprostřed a vyšel z něho, aniž mu uškodil. Na všechny padl úžas a říkali si navzájem: „Jaké je to slovo, že v moci a síle přikazuje nečistým duchům a oni vyjdou!" A pověst o něm se rozhlásila po všech místech okolní krajiny. Povstal a odešel ze synagogy do Šimonova domu. Šimonova tchyně byla soužena silnou horečkou; i prosili ho za ni. Postavil se nad ni pohrozil horečce a ta ji opustila. Ihned vstala a obsluhovala je. Když slunce zapadlo, všichni k němu přiváděli své nemocné, kteří trpěli rozličnými neduhy; on vkládal ruce na každého z nich a uzdravoval je. Z mnohých vycházeli i démoni a křičeli: „Ty jsi Boží Syn!" Hrozil jim a nedovoľoval jim mluvit, protože věděli, že je Mesiáš. (Lukáš 4,30-41)

Evangelium vypráví o člověku, který je posedlý nečistým duchem. Jeho posedlost se projevuje křikem. V Kristu se vrací tvůrčí Slovo, jež probouzí k životu. Démon poukazuje na chorobu, která prostoupila svět po pádu do hříchu. Právě na úrovni řeči se jejich vztah ukazuje nejsilněji. Démon, který se v posedlém člověku zmocnil slova a řeči, křičí. Kristus mu přikazuje: „Umlkni a vyjdi z něho!" - má moc ho zbavit vlády nad lidským slovem. a člověka od něho osvobodit. Je zvláštní, že v tomto a v celé řadě dalších případů postižený člověk nemusí pro své uzdravení nic udělat. Nehovoří se o jeho víře, ani o tom, že by měl něco splnit. Není tázán na vůli k uzdravení a nikdo se za něj nepřimlouvá. Uzdravení je mocnou událostí, která se děje nezávisle na jeho individuální vůli.

K lepšímu pochopení je možné se ještě jednou podívat na matku všech nemocí, pád do hříchu. Pokud si tuto událost představíme správně, pak si uvědomíme, že Adam a Eva nejsou pádem tak docela vinni. Když před ně předstoupil had se svými polopravdami, neměli šanci ho prohlédnout. Bylo to pro ně něco zcela nového; schopnost rozlišovat mezi dobrem a zlem se u nich probudila až poté, co pojedli ze stromu poznání. Byli jako děti, kterým není možné připsat celou vinu za jejich činy.

Člověk padl do hříchu a otevřel se působení démonů, ale za tento pád ho není možné činit zcela zodpovědným. Bez toho, aby pro to musel něco udělat, začíná - skrze Krista - nové napřimování. V Kristově blízkosti musí být každá bytost sama sebou a to je výzva i šance lidského života.

Doba, ve které žijeme, je ve vztahu k duchovním skutečnostem a jejich obrazům zvrácená. Stačí se projít prodejnou hraček, pustit si počítačovou hru nebo televizi. Všude nalezneme obrazy, kterými byly v minulosti znázorňovány démonické bytosti a draci. To vše je ovšem jen naprosto vnější projev vývoje, který zasahuje mnohem hlouběji.

Od druhé poloviny devatenáctého století postupně kulminuje kulturní krize, která se projevuje mimo jiné ztrátou hodnot a tradic. Vývoj lidstva, který ze své nejvnitřnější podstaty směřoval ke svobodné lidské osobnosti, dosáhl svého cíle. Osamostatněný člověk už ovšem není nesen sociálním řádem a tradičními hodnotami. O tom, jak bude žít, musí rozhodnout sám. Démoni využívají ztráty přirozené duševní hygieny, využívají drog, různých forem masovosti, a šíří v lidské společnosti svůdné lži a nabádají k sebestřednosti. V mnohém ohledu lze hovořit o smrti kultury. Ve smyslu toho, o čem na začátku dvacátého století hovořil Rudolf Steiner na základě svého duchovního bádání jako o nové přítomnosti, druhém příchodu Krista, lze mnohé z toho, co se děje, vidět jako veliké porodní bolesti této nové přítomnosti.

Johann Wolfgang von Goethe ve svém nejvýznamnějším díle popisuje především vztah člověka Fausta k démonickému duchu Mefistofelovi. Působení andělů jako by zprvu zcela

ustoupilo. V Prologu v nebi Goethe nechává Hospodina pronést o Mefistofelovi tato slova:

*Chut' do práce by mohl doživořit
a člověk zpohodlní je-li sám;
a proto rád mu druha přidávám,
jenž dráždě k činnosti, jsa d'áblem musí tvořit.*

Démonické síly jsou výzvou. Přicházejí tam, kde naše vědomí a naše vůle nejsou dostatečně silné. Konfrontací s nimi můžeme růst. Obstojíme jen tehdy, pokud budeme aktivně hledat Kristovu blízkost. V něm je přítomna síla pravého já, skutečné vědomí a pravá vůle, která jediná narovnává, co se pokřivilo, přivádí zpátky, co se odcizilo, a přemáhá, co padlo.